

De negatieve waarde van zwart geld

Joost Groeneveld

Dankzij hun schutkleur zullen niet veel accountants zwart geld zien. In die zin is het fenomeen voor onze beroepsgroep bijna een non-probleem. Maar je hoort er wel eens iets over vertellen. Sterke verhalen natuurlijk. Maar waarover gaat het?

ZWART GELD is iedere euro die buiten het zicht van de fiscus wordt gehouden. Het gaat dan met name om euro's in de sfeer van inkomsten en consumptieve bestedingen. In de kostensfeer wordt alles getoond wat maar toonbaar is. De zwarte verleidingen hebben betrekking op de euro's die na alle aftrekposten nog over zijn. Welke verlokkingen zijn dat?

Zwarte verlokkingen

- Over inkomsten, winst, vermogen, erfenissen en bestedingen wordt belasting geheven. De belastingopbrengst gaat naar verschillende overheden. Die overheden besteden het geld op een manier waarover onze volksvertegenwoordigers met elkaar in meerderheid tot een akkoord zijn gekomen. Niet iedereen zal het met die meerderheid in alles eens zijn. Dat roept soms weerzin op om dan toch daaraan bij te dragen.
- Belastingen maken het leven duurder. Onze bestedingen worden kostbaarder door accijns en BTW. Onze koopkracht neemt af door IB, VPB en successierecht (een fiscalist zal dit rijtje kunnen verlengen met bijvoorbeeld invoerrecht). Het besteedbare verschil kan worden verhoogd door inkomsten, vermogensdelen en bepaalde bestedingen buiten het zicht te houden van de fiscus. Wie dat lukt, is rijker. Hij kan zich in materiële zijn meer veroorloven.
- En er is een spelelement. Dat heet verstopperij. Je weet dat je dalijk wordt gezocht en als je bent gevonden, word je afgetikt. Je moet je dus zo goed ver-

stoppen dat je niet wordt gevonden. Als dat lukt, heb je gewonnen. Als je daarover vertelt, hoor je tot de winnaars. Samengevat betekent zwart geld dat het leven rijker is en leuker en dat je voor het deel van de niet-betaalde belasting zelf bestemming geeft aan je geld in plaats van dat een democratie dat voor jou doet. Ook dat is leuker. Leuker dus en rijker.

Risico

Er zal dus wel veel zwart geld zijn. Niemand weet hoeveel. Zo zwart is het wel. Met een geldhervorming (nieuwe bankbriefjes) kun je wel eens wat zwart geld uit de markt halen. Een goed zoekende fiscus doet hetzelfde en een boetesysteem moet de rest doen. Die mogelijkheden verhogen het risicoprofiel van het zwarte geld.

Circuit

Op dit moment is een verdiende euro na vennootschapsbelasting € 0,745 waard.

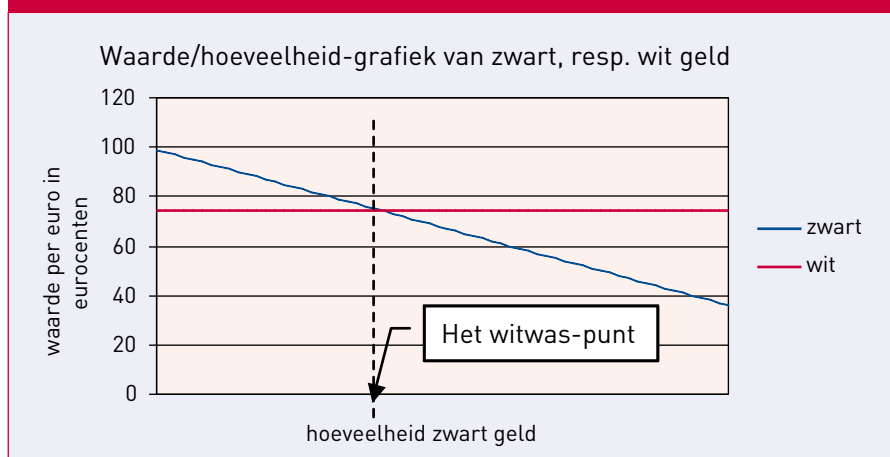
Als die wit wordt besteed, kan daarvoor een aankoop worden gedaan van € 0,626 + 19% BTW. Zonder BTW, dus zwart besteed zou dat € 0,745 zijn. Dat is vermeerderde rijkdom. De afnemer moet er op rekenen dat zijn aankopen niet worden gecontroleerd (waarmee zijn die betaald?) en dat hij het in dit zwarte gat verdwenen inkomen kan verhullen. Dat is het eenvoudigst als ook hij dat inkomen zwart heeft ontvangen. Een zwarte besteding genereert bij de leverancier een zwart-geldstroom van hetzelfde bedrag, en hij heeft niet de keuze om die inkomsten aan de fiscus te laten zien. Zo ontstaat het zwart-geld-circuit waaruit het niet zo eenvoudig is om je te bevrijden.

Eénmaal zwart, altijd zwart

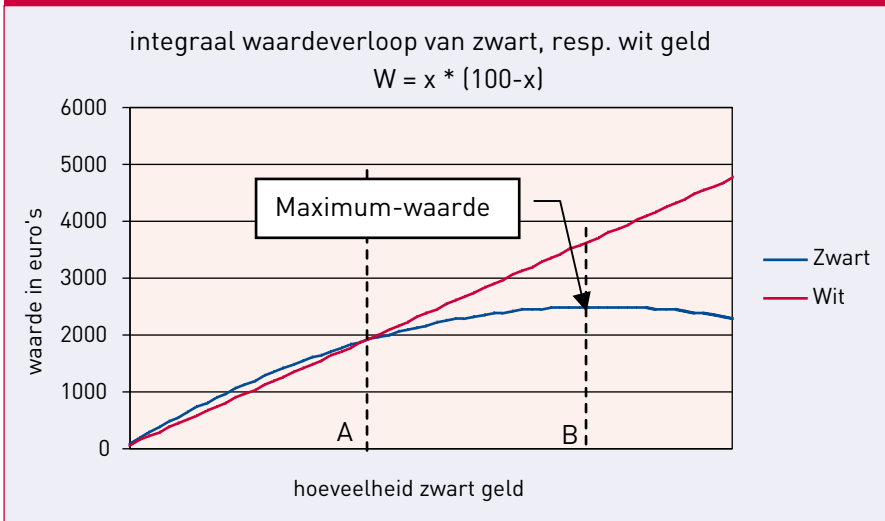
Zodra na een zwarte historie die inkomsten worden gemeld, zal de vraag van de fiscus zijn waarom die inkomsten er in het verleden niet waren. En als het de fiscus niet is, zijn het andere rechthebbenden op winst en inkomsten. Zonder goede verklaring rijzen er al gauw grote conflicten.

Zwart geld is lang niet altijd incidenteel. Er zijn andere belanghebbenden; degenen die het geld zwart betaalt of ontvangt, zal de kleur van het geld niet zonder meer willen wisselen. Aan het einde

Figuur 1: Waardeverloop bij toenemend risico

Figuur 2: Waardeverloop van hoeveelheden zwart geld

van die traditie ligt chantage op de loer. Zwart geld houdt zwart geld in stand.

Zwarte euro geen euro waard

In vergelijking met een witte euro is de zwarte euro minder vrij besteedbaar en er kleeft een ongunstig risicoprofiel aan. Dat is in het nadeel van de waarde van de zwarte euro. Ook de zwart verdiende euro is dus niet een hele euro waard. Het waardeverschil met een witte euro is daarmee kleiner dan de bespaarde belasting. Naarmate het aantal zwarte euro's toeneemt, stijgt het risico. Elke volgende zwarte euro maakt de voorafgaande zwarte euro's minder waard. Vanaf een bepaalde hoeveelheid kan worden vastgesteld dat de zwarte euro minder waard wordt dan het witte geld (zelfs kan nóg meer zwart geld een negatieve waarde hebben. Dat is het echte moment (figuur 2, hoeveelheid B) waarop de behoefte wordt gevoeld aan witwassen. In het algemeen zal dat witwassen een proces blijken te zijn (vaak 'praktijk' genoemd) dat lang niet gratis is. Het feit dat witwassen loont, betekent dat de schaduwprijs nog hoger is. Het is een praktische aanwijzing dat de zwarte euro lang geen euro waard is.

In figuur 3 is zichtbaar dat bij de hier gekozen verhoudingen door witwassen van een deel AA' van het zwarte geld een premie kan worden verdiend van bijna 50% van de aanwezige waarde van dat zwarte geld. Een lucratieve markt voor het wasserijbedrijf. Als de premie sam-

sam wordt verdeeld met de eigenaar betaalt die afgerond 25% witwas-belasting. Gewoon belasting betalen lijkt dan een stuk eenvoudiger.

De moeilijkheden met zwart geld

De problemen met zwart geld zijn dus veelvoudig:

- het moet niet te veel worden;
- het moet kunnen worden besteed;
- het is lastig om er een einde aan te maken;
- met de hoeveelheid neemt het risico toe;
- naheffing en boete dreigt;
- andere niet-geinformeerde rechthebbenden voelen zich bedrogen;
- er moet worden gedeeld; chantage dreigt;
- witwassen is lang niet gratis.

En dat zijn niet alle problemen.

Onverkoopbaar

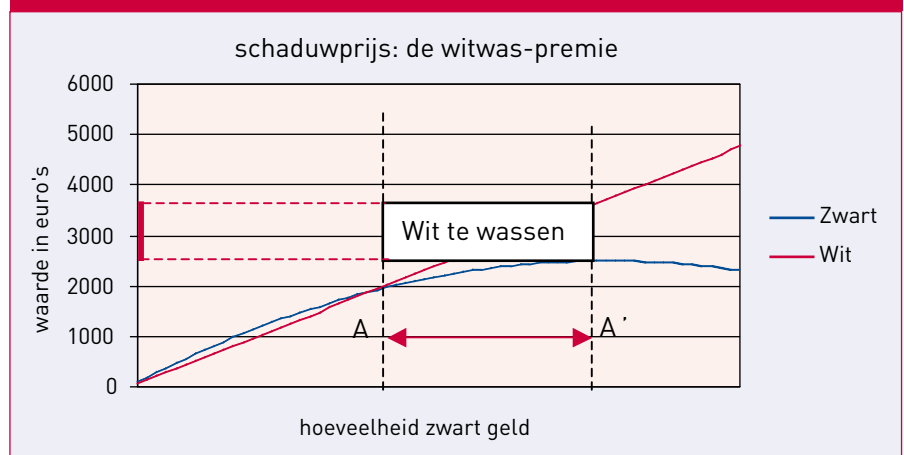
Zwart geld komt soms ter sprake wanneer de belanghebbende zijn controle daarover gaat verliezen. Eén van die momenten is verkoop van de onderneming waarin het zwarte geld wordt verdiend. De witte geldstroom zou hoger zijn wanneer de zwarte geldstroom er niet was. De koper kan daardoor worden verrast. Hij verantwoordt de hele geldstroom wit, met alle mogelijke gevolgen van dien. De fiscus gaat informeren bij de vorige eigenaar.

Conflict

Misschien lukt het de verkoper om in een achterkamertje voor zijn zwarte geldstroom een prijsje te bedingen. Maar waarom zou een koper dat betalen? De vraag stellen is al riskant. Het heeft eerder een prijsdrukkend dan een prijsverhogend effect, want je verkoopt een probleem (zie boven). Bij verkoop van een participatie binnen dezelfde onderneming kan het bestaan van zwart geld glashard worden ontkend. Soms met gegronde redenen. Niet te veel mensen moeten ervan afweten. Als dan toch die kaart wordt gespeeld, is de schade voor de onderlinge verhoudingen – vaak zijn dat familie-verhoudingen – niet te overzien. De andere partij voelt zich voor de gek gehouden. Er wordt geprocedeerd. Het kost handenvol geld. De emotionele schade lost zich nauwelijks of niet op.

Zonder achterkamertjes wordt de zwarte geldstroom door de koper om niet verkregen. Dat is zuur voor de verkoper.

Figuur 3: de schaduwprijs van zwart geld

Maar hij kon het zien aankomen. Er zijn een paar mogelijkheden:

- de verkoper heeft het niet zien aankomen;
- de verkoper heeft het probleem onderschat;
- de verkoper heeft geen kans gezien het probleem op te lossen (zie hierboven);
- de verkoper heeft aanvaard dat het zo zal gaan.

Kortzichtigheid

Het bestaan van zwart geld getuigt vaak van enige kortzichtigheid. Bij de start met zwart geld wordt niet meteen gedacht aan de problemen die het bij bedrijfsopvolging kan oproepen. Als de zwarte geldstroom bij die gelegenheid om niet wordt doorgegeven, wordt een deel van de onderneming onder de druk van de omstandigheden weggegeven. Dat is niet erg als de keuze bewust is gemaakt. Liever nu veel zwart dan straks bij opvolging een beetje meer wit. Dat kan worden uitgerekend.

Een voorbeeld

Stel het volgende:

- de zwarte euro heeft een maximale waarde van 100 cent;
- een wit-verdiende euro heeft uiteindelijk slechts een waarde van 25 cent, namelijk na VPB, IB, BTW en successie;
- dan is het voordeel per zwart-verdiende euro 75 cent;
- de onderneming wordt verkocht voor $7 * \text{witte winst (na vpb)} = 7 * 74,5 = 521,50$ cent;
- de zwart-verdiende euro wordt gratis meeverkocht.

Bij verkoop is de wit-verdiende euro 521,50 cent waard. De zwartverdiende euro is dan niets waard. Dit nadeel moet dus zijn gecompenseerd door het voorafgaande voordeel van 75 cent per zwarte euro. Om ten minste te compenseren, moet die zwarte euro 6,95 keer zijn verdiend. Dat is bij een maximaal voordeel van de zwarte euro dus ongeveer 7 jaar. Pas als het voordeel van die zwarte euro langer dan 7 jaar wordt genomen, kan zwart geld onder daarvoor maximaal-voordelige omstandigheden op 'rationele' gronden de voorkeur verdienen. Doordat die zwarte euro toch al geen hele euro waard was, wordt die periode naar rato langer dan 7 jaar.

Rekenfactor

Bij voor zwart geld maximaal gunstige verhoudingen geldt als vuistregel dat het minimum aantal jaren gelijk is aan de factor die bij verkoop voor de winst wordt gehanteerd. Als alleen met VPB en IB wordt gerekend (dus bij witte bestedingen van zwart verdiend geld), loopt die termijn op tot 10 jaar. Als niet het nominale voordeel wordt bekeken, maar de last wordt meegenomen van een nadelig risicoprofiel, wordt die termijn verlengd. Dan gaat een termijn gelden die kan oplopen tot 20 jaar en hoger. Anders gezegd: dat is ook de termijn waarbinnen voorafgaand aan de verkoop geen zwart geld aanwezig moet zijn. Het betekent in het algemeen dat al jaren voorafgaand aan de verkoop schoon schip moet zijn gemaakt. Nog anders gezegd: het betekent dat onder gebruikelijke condities structureel aanwezig zwart geld een negatieve waarde heeft. De voor-

delen ervan – voorzover aanwezig op korte termijn – worden op lange termijn afgestraft.

Wel aantrekkelijk

Wanneer is zwart geld in financieel opzicht dan wél aantrekkelijk?

- als het niet te veel is;
- als het niet structureel is;
- als je jong bent en tijdig schoon schip kunt maken.
- als er geen conflicten uit voort kunnen komen.

Maar als je jong bent, moet je als ondernemer vaak alle financiële zeilen bijzetten om de onderneming gefinancierd te houden. Die keuze is er vaak niet.

De conclusie moet zijn dat je als ondernemer alleen op korte termijn rijker wordt. Op langere termijn lever je per saldo in. Dat maakt iemand minder rijk. Dat is niet leuk. Het is kortzichtig. Het is fraude. En dat zijn alleen een paar praktische opmerkingen over zwart geld. **An**

Drs. J.G. Groeneveld RA RV, directeur Wingman Business Valuators B.V. te Dordrecht /Leischendam

25% VAN 1/1 PAGINA

100% BEREIK

Ook met een advertentie van een halve pagina komt u voor 100% in beeld bij zowel AA's, RA's als accountancy-studenten. Bel voor reservering van uw advertentie met Gerdien Ruitenbeek 0570-64 74 52. Of mail: g.ruitenbeek@kluwer.nl

Accountancynieuws

SNEL EN COMPLEET GEÏNFORMEERD

2-WEKELIJKS VAKBLAD

ONLINE

EVENTS